

VERWEVEN EN ONDERLING AFHANKELIJK

Interdisciplinariteit is een prominent thema in de huidige kunstpraktijk. Grenzen tussen kunstdisciplines vervagen, relaties worden gelegd met bèta- en gammavakken en door het ontstaan van nieuwe technologieën wordt dit nog eens versterkt. Bij de module *Interdisciplinair Artistiek Samenwerken* van de Amsterdamse master Kunsteducatie (AHK) onderzoeken studenten geboeid en geïnvolveerd hun kunstenaarschap. Wat zijn de succesfactoren?

De tweejarige Amsterdamse module is gericht op de artistieke doorontwikkeling van de studenten. Het is immers van groot belang dat een kunstvakdocent zijn praktijkkennis onderhoudt en toepast in zijn lessen. De studenten doen dan ook eigen artistiek onderzoek, samen met hun medestudenten. Ze experimenteren daarin bewust en speels met interdisciplinariteit. In hun lespraktijk werken ze immers voornamelijk vanuit hun eigen kunstdiscipline en het is de bedoeling hen uit te dagen meer interdisciplinair te werken.

Multidisciplinair kunstenaar Henk Schut is sinds de start van de master zowel artist in residence als docent. Het was een bewuste keuze om een kunstenaar de module te laten ontwikkelen en hem ook de leiding ervan in handen te geven. Het creatieve proces, gezien door de ogen van een kunstenaar, geeft de cursus immers een authentieke basis.

Uit de feedback van de studenten blijkt dat ze het artistiek onderzoek en hun samenwerking met Schut - en onderling - leerzaam en uitdagend vinden. Om als co-teacher de aard van het succes van de module te leren kennen en te begrijpen volgde ik twee jaar een lichte

masterstudenten. Ik richtte me daarbij op zowel de aanpak van Schut als op de percepties van masterstudenten over hun eigen artistieke onderzoekproces.

DEFINITIES VAN ARTISTIEK ONDERZOEK

Universitaire studies over de kunsten verwijzen vaak naar het eindproduct van een onderzoek in, voor en/of over de kunsten. Kunstenaars zelf zijn vrij stellig over artistiek onderzoek en beschrijven dit als het creatief proces gedurende de ontwikkeling van nieuw werk. Daarbij kan overigens ook sprake zijn van een zoektocht naar de uitbreiding van het materiaalrepertoire en eigen vaardigheden. Je zou dus kunnen zeggen dat kunstenaars artistiek onderzoek zien als de doorlopende ontwikkeling van hun eigen kunstpraktijk.

Voor Schut omvat artistiek onderzoek een cyclisch proces van observeren en experimenteren met specifiek materiaal, spelen met zelfopgelegde beperkingen en kritisch reflecteren. De ontwikkeling van zijn werk komt hier uit voort. Danser-onderzoeker Sarah Rubidge beschrijft artistiek onderzoek als onderzoek dat wordt geïnitieerd door een artistiek gevoel, een intuïtie, een artistieke vraag of een technisch probleem.

Volgens Henk Borgdorff (hoogleraar *Theorie van het Onderzoek in de Kunsten*) is het een ontdekkings-geleid proces. Filosoof John Rajchman beschrijft het als een esthetisch onderzoek waarbij de kunstenaar niet alleen vanuit zijn training en ervaring zoekt en onderzoekt, maar ook met zijn zintuigen en zijn hele lichaam. Jeroen Lutters suggereert dat kunstenaars zich laten inspireren door te associëren, met toeval te werken, zich mogelijke werelden voor te stellen, droomwerelden te verkennen en ingevingen te volgen.

Al met al zou je kunnen zeggen dat het ontwikkelen van een artistiek onderzoek, met de daarbij behorende vragen, een authentieke, subjectieve handeling is die onlosmakelijk verbonden is met de artistieke onderzoeker. Zelf zegt Schut: 'Artistiek onderzoek gaat niet over wat je al weet. Je stelt jezelf in staat om te zoeken naar wat je niet weet en je vertrouwt op het proces. Dat is hoe je je voorbereidt. Je begint vanuit het niets en je reageert in het moment. Het stappen in de leegte kan, en moet misschien ongemakkelijk of zelfs vervelend aanvoelen. Met de studenten is dat 'niet weten' iets tussen ons samen. Dat maakt de interdisciplinariteit mogelijk, ik ben de facilitator van het proces.'

INTERDISCIPLINAIR SAMENWERKEN

“ARTISTIEK ONDERZOEK GAAT NIET OVER WAT JE AL WEET. JE STELT JEZELF IN STAAT OM TE ZOEKEN NAAR WAT JE NIET WEET EN JE VERTROUWT OP HET PROCES”

INTERDISCIPLINAIRE AANPAK

Voor het lesprogramma deconstrueert Schut zijn eigen artistieke zoekproces en oefent met de studenten vaardigheden als observeren, experimenteren, probleem oplossen en kritisch reflecteren. Hij neemt met hen bovendien de mogelijkheden van objecten, licht, geluid en geheugen onder de loep. Zo creëert hij zowel voor als met hen een repertoire van benaderingen, dat ingezet kan worden bij het gezamenlijke artistiek onderzoek.

In teams worden dan de onderzoeksvragen ontwikkeld. Die komen voort uit zowel individuele als collectieve nieuwsgierigheid; samen ontwikkelen ze die vragen verder. Het uitgangspunt is de collectieve identificatie van een artistiek probleem. Een voorbeeld. Een musicus, twee theatermakers en een museumeducator vragen zich af ‘hoe ze de geschiedenis van een scheepswerf zichtbaar kunnen maken?’ ‘Kunnen we geluid inzetten om een dialoog met het gebouw te maken? Kunnen we een interactieve ervaring tussen het gebouw en publiek creëren?’ Ze voegden de drie vragen samen tot een: ‘Hoe kunnen we het geblinddoekte publiek alleen door middel van geluid de geschiedenis van de scheepswerf laten ervaren?’

VERWEVEN EN ONDERLING AFHANKELIJK

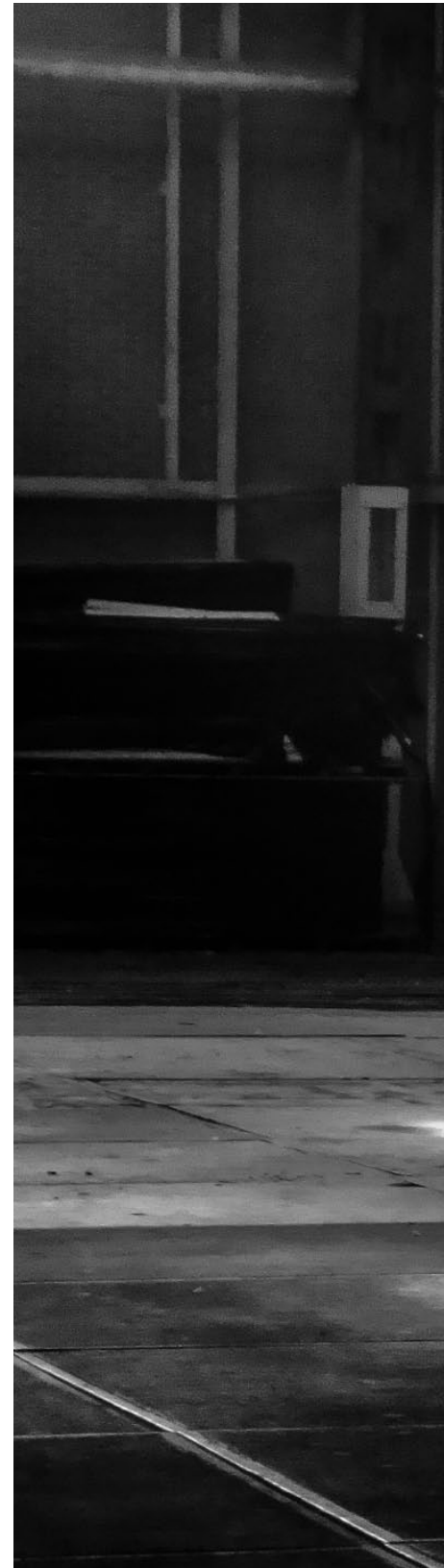
Interdisciplinair werk wordt bereikt door multidisciplinaire teams in te zetten die samen van begin tot eind artistiek onderzoek doen. Studenten zetten hun

verschillende perspectieven en disciplines in tijdens hun creatieve experimenten en kritische reflectie daarop, gedreven door intuïtie en speelsheid. Hun artistieke antwoorden en resultaten zijn interdisciplinair omdat hun inbreng niet alleen verweven, maar ook onderling gerelateerd is.

De studenten vertelden dat de collectieve verkenning van vaardigheden en materialen hen hielp om een neutrale en gemeenschappelijke basis te creëren. Naar het voorbeeld van Schuts eigen artistieke werkprocessen begonnen ze hun samenwerking door te experimenteren met allerlei materialen in plaats van hun vakdisciplines simpelweg te combineren. Ze vonden elkaar als onderzoekers door wat ze noemden ‘het werken vanuit hun gemeenschappelijke fascinaties’ en lieten hun onderzoeksvragen evolueren vanuit hun gezamenlijke experimenten.

IMPLICATIES

Met Schut als voorbeeld zagen de studenten dat ze hun leerlingen een impuls voor hun eigen artistieke onderzoek kunnen geven door hen ‘op te warmen’. Door hen te leren eigen fascinaties, perspectieven en werkprocessen met de groep te delen, duidelijke kaders en beperkingen aan te geven en – uiteraard - werk en werkprocessen van andere kunstenaars te bekijken. Ze leerden kortom hoe een docent als facilitator van artistiek onderzoek kan fungeren.

Ze vragen ook aandacht voor het idee dat een docent in zijn school een artistieke leeromgeving kan opzetten die een stuk losser is dan de gebruikelijk geldende tijdsindeling en regels. Dan gaat het er vervolgens om met de leerlingen een goed werkklimaat te creëren om de persoonlijke kaders en groepsgrenzen uit te kunnen breiden.

Nieuw Raam, gewitterd met 2014
 overtuigd op 250 x 100 cm
 Collectie Museum de Fundatie
 Zwolle en Heine/Wijne, Verwijderd
 met financiële ondersteuning van
 de BankGiro Loterij, de Vereniging
 Rembrandt, mede dankzij het
 Truus Fonds, het Mondriaanfonds
 en VSBfonds, de Nieuw Raam, A
 Hrd-Kunst, Kunstmarkt, de Water
 Refun.

Het is verder belangrijk dat de docent voor een ondersteunende rol kiest, zodat leerlingen hun onderzoeksvragen en werkprocessen kunnen ontwikkelen op grond van eigen wensen, behoeftes en interesses. De docent kan de leerlingen motiveren met korte oefeningen, verrassende interventies en

door vragen te stellen over hun ontdekkingen. Op die manier worden ze uitgedaagd de weg van standaardroutes en conventies te vermijden.

Kortom: 'Zorg ervoor dat leerlingen een onderzoeksvraag weten te formuleren over iets waar ze echt nieuwsgierig naar zijn. Daardoor

lijkt het nadien alsof het artistieke onderzoek vanzelf gaat.' ●

Diane Carp is kunsteducator en theatermaker. Ze werkt als co-teacher samen met kunstenaar Henk Schut in de module *Interdisciplinair Artistiek Samenwerken* van de master *Kunsteducatie (AHK)*.

&

MEER LEZEN?

- www.ahk.nl/lectoraten/educatie/publicaties/
- Over het werk van Henk Schut: www.henkschut.nl/